

Kerkdienst met cantate BWV 126 'Erhalt uns Herr, bei deinem Wort', van J.S. Bach.
Voorganger ds. Jan Tom Schneider. Teksten Lukas 8, 4 – 15 en
1 Korintiërs 13, 8a.

Gebed om ontferming:

Op de morgen van deze dag
Waarop wij misschien wel onrustig ontwaakten
tastend in het duister van een wereld vol dreiging
gaan wij op zoek naar geborgenheid, naar houvast
In dit oude huis van U.
Een moment om op adem te komen,
Onszelf even rust te gunnen van de dagelijkse dingen-
Met de klanken van een lied, met een paar woorden
Wellicht kunnen zij iets toevoegen aan hoe we ons voelen,
Aan wie we zijn.
En kan dit uur voor even ons leven in een ánder licht plaatsen,
ons even optillen en anders laten kijken.
Dat is waarop wij hopen, Heer,
En daarom bidden wij U-

Op de morgen van deze dag, waarop wij
Misschien zelf ook wel besmet zijn
door het wantrouwen dat er leeft tussen mensen,
en onze weg zoekend in de gespierde taal van de tijd,
Waarop we niet altijd het antwoord klaar hebben,
Richten we ons tot U.
Misschien hopen we wel op een omgeving met andere woorden dan harde,
op een andere houding dan een afwijzende,
op een warm pleidooi voor samenleven in verdraagzaamheid.
Heer, dat wij de ander de hand blijven reiken
Niet aarzelen de eerste stap te zetten in een ontmoeting
Naar buiten treden, voor de dag komen
Mens onder de mensen willen zijn
Zo bidden wij u-

Op de morgen van alweer een dag
Waarop de wereld in spanning leeft, de adem inhoudt
Regeringen op zoek zijn naar kogels
En oorlogstuig niet is aan te slepen-
Op zo een morgen dwingen we onszelf
Hoop te koesteren dat dodelijke wapens niet de enige reactie hoeven te zijn
In een conflict.
Dat onderhandelingen slagen, mensenlevens gespaard blijven,
Vrede mogelijk blijft in onze verdeelde wereld.
En een mensenleven weer waarde krijgt,
Daarom bidden wij u-

Gebed opening van het woord

Soms zijn er woorden die niet verwaaien,
Die doordringen en zelfs aanzetten tot daden.
Dat wij, Heer, die van u mogen ontvangen
Woorden die ons gaande houden,
In beweging zetten,
In uw geest- dat vragen wij om in Jezus' naam

....

Inleiding in de lezingen

Ik weet niet of u die ervaring deelt, maar het is net of tijdens onze gesprekken met elkaar, bij vrienden of bij de kapper, of op de TV bij iedere talkshow angst het thema is; een bepaalde dreiging op straat of een oorlog die zo dichtbij voelt; en op z'n minst voel je grote bezorgdheid.

De Cantate die we straks gaan horen staat hier niet zo ver van af. De wereld van de christen in Europa wordt bedreigd, zo horen we in de eerste door Luther geschreven coupletten. Ottomanen rukken op tot bij Wenen; de pauselijke legers en die van Frankrijk vechten voor hun gedachtengoed en staan recht tegenover de protestanten. Iedereen staat op scherp en strijdt voor de eigen zaak. En tot God wordt dan ten slotte gesmeekt in de cantate om toch vooral de goede kant te kiezen en die te steunen. De cantate is geïnspireerd door de gelijkenis van de zaaier uit het evangelie naar Lukas, maar heeft met name als onderwerp de bedreigingen waaraan de christen bloot staat in een Europa in oorlog.

Ik lees u de gelijkenis.

.....

En een enkel vers uit wat is gaan heten het Hooglied van de liefde. Paulus schrijft over de veelzijdigheid van de liefde; wij bezinnen ons in deze kerk op zijn tekst tijdens de veertigdagentijd naar Pasen.

Ik lees u dit vers:

Preek

Uit het boekje De weg van de mens van de filosoof Martin Buber komt de volgende anekdote:

Er was eens een dwaas, men noemde hem Golem, dat klei betekent, en die dwaas was zo zot dat hij 's morgens bij het opstaan moeite had om zijn kleren bij elkaar te zoeken. Als hij al dacht aan de morgen, was hij vaak bang om te gaan slapen. Op een avond vatte hij moed, nam potlood en papier en schreef bij het zich uitkleden óp waar hij elk kledingstuk had neergelegd. Bij het wakker worden haalde hij het papier tevoorschijn en las: mijn muts, ah die ligt daar bij het raam; en hij zette hem gauw op. Mijn broek, o ja, over de leuning van de stoel en hij stapte erin. Mijn schoenen bij de deur, ach, en hij deed ze vlug aan. Zo verder, tot hij alles aan had. Maar toen vroeg hij zich angstig af: waar ben ik gebleven? Hij zocht en hij zocht in zijn kamer, maar zichzelf kon Golem die morgen niet vinden. Aangekleed was hij, klaar om de deur uit te gaan, maar zichzelf was hij kwijt.

Gemeente, hoe zot het ook klinkt, we kunnen ons voorstellen dat een menselijk wezen er bij het geboren worden weliswaar is, maar daarmee is hij er nog niet, staat hij aan het begin van zijn menswording die een heel leven zal gaan duren. Een dier lijkt bij zijn geboorte af en zal ouder worden, maar niet in zijn wezen veranderen. Het menszijn zullen we gaandeweg moeten ontdekken, en onszelf keer op keer moeten vinden. Dan helpt het als ons iets meer wordt meegegeven voor de weg van de mens, dan alleen het naakte bestaan. Vanuit een moeder, een vader, van diegenen die om ons geven. Iets wat zij toevoegen, een zin, een woord.

En met het verstrijken der jaren gaan we steeds beter zien hoe dat bij ieder van ons gegaan is, wat ons uiteindelijk het meest op weg hielp, wie ons bevestigde en liefde meegaf. Of was er juist een atmosfeer van zwijgen en onverschilligheid? Wat maakt het veel uit hoe alles is begonnen, welke toon de muziek bepaalde in ons vroege leven. Hoe wezenlijk een zin, een woord kan zijn voor onze menswording.

In de bijbel lezen we dat één woord het verschil kan maken- neem die eerste woorden die God in het verhaal over de schepping roept en waarmee de bijbel opent: 'Er zij licht!' en er was licht. En met dat eerste licht duwde God de duisternis opzij, scheidde hij donker van licht en nam hij het licht in bescherming. Vanaf dat moment weten we wat een zin kan doen, dat een woord het kan opnemen tegen de duisternis. Tegen het kwaad dat mensen elkaar kunnen aandoen. En het is de mens in principe gegeven om dat woord, het woord van God, te horen, en dat gedurende zijn leven zich telkens te herinneren en zelf woordvoerder te zijn in een donkere wereld.

Maar wat een zoektocht is het, om die grondwoorden te vinden, je eigen te maken en door te vertalen naar onze dagen. Grondwoorden waar de bijbel omheen gebouwd lijkt te zijn, tijdloze beginselen van recht en bevrijding, liefde en vrede. 'Het enige wat u moet doen', zo geeft Mozes aan zijn volk mee, 'dat is de Heer uw God liefhebben en doen wat hij geboden heeft. Want dát is uw leven en alleen dát leven schenkt toekomst.'

Het zijn nou juist deze bekende woorden die niet altijd in goede aarde vallen, alsof ze zo door onze vingers glippen. Net zo nietig als zaad kan zijn.

En dat brengt ons, gemeente, bij die gelijkenis van vanmorgen, over iemand die naar zijn land ging om te zaaien. Jezus legt ons uit wat er allemaal met dat zaad, dat woord van God, kan gebeuren. Zo kan het zaad op de weg terecht komen, dat wil zeggen het ene oor ingaan en het andere oor weer uit. Het kan niks veranderen aan degene die het hoort, want het zaad, dus dat woord bereikt het hart niet. Deze mens zal best kunnen luisteren, maar verstaan doet hij niet. Het zaad valt op onvruchtbare bodem en wordt opgepikt door de vogels. Elkaar werkelijk ontmoeten is er dan niet bij. De Amerikaanse auteur David Brooks onderzocht het menselijk ontmoeten en zegt erover: mensen kunnen elkaar best treffen, zoals hij dat vaak op feestjes meemaakt. Maar thuisgekomen voelt hij zich leeg en is hij altijd verbaasd dat het mogelijk is in al die uren feest, dat niemand hem ook maar één vraag stelt. De meeste mensen hebben geen belangstelling voor anderen, is zijn conclusie. Ontmoetingen zijn het niet, en woorden verwaaien.

Dan, zo vertelt Jezus, is er zaad dat op rotsachtige bodem terechtkomt en in het kleine beetje aarde daarop spoedig zal uitdrogen. Het net ontkiemde, het welwillend ontvangen woord, waarvan we net nog zeiden dat het de duisternis kan terugduwen, is daar niet tegen

bestand. Woorden als vrede en recht krijgen in zo'n omgeving niet de kans diep door te dringen in het dna van bijvoorbeeld een land. Want als er voortdurend gevangenisstraf staat op demonsteren of op vrijuit je mening geven of op staan bij een monument, wat blijft er dan over van je woorden en van je daden? Die drogen op.

En dan noemt Jezus nog een ander gevaar, dat het zaad, het woord van God, zal kunnen lopen. Distels: het zaad wordt verstikt door dominantierend gewas. Hier gaan de woorden die in beginsel een nieuwe weg kunnen openen, ten onder aan de mens die leeft in zijn eigen bubbel. Opgeslokt, gestikt door een druk leven en het in stand houden daarvan. Buber zegt hierover dat het bestaan onze schuilplaats kan worden, onze afscherming van de wereld om ons heen. Noem het de zone die ons zo bezighoudt dat we de rest niet opmerken. Grimmig wordt zo een bubbel in beeld gebracht in de film *The Zone of Interest*, waarin we getuigen zijn van het alledaagse gezinsleven in en om het huis van de commandant van het vernietigingskamp Auschwitz. Zijn vrouw is trots op de rozen in haar tuin, op het zwembad voor de kinderen, op het lekkers op tafel, op de gepoetste laarzen van haar man. Ze lijkt in staat zich volledig af te sluiten voor geluiden aan de andere kant van de tuinmuur, voor de bruine rook uit de schoorstenen, voor de geur die vrijkomt bij het verbranden van lichamen. De zone van huis en tuin is van haar, daarover heeft zij controle, die heeft ze met eigen handen opgebouwd. En ze is dolgelukkig en opnieuw verliefd op haar man, als deze haar kan melden: "Schätzchen, schat, we hoeven nog niet overgeplaatst te worden, we mogen hier nog langer ons leventje blijven leiden, want we moeten dit voorjaar nog 750.000 Hongaarse joden zien te verwerken en daarvoor heeft men mij hier hard nodig." Een voorbeeld van waar het toe kan leiden in de eigen zone te leven; niets horen, niets zien wat van buiten de bubbel binnenkomt.

Gemeente, al was het maar een beetje, allemaal herkennen we wel iets in één van de wegen die het zaad kan gaan, zoals Jezus dat uitlegt. Want wie kan zeggen dat hij, dat zij standvastig woord hebben gehouden in hun leven en dat het zaad bij hen terecht kwam in vruchtbare grond? 'In het rechte land', staat er. We denken zo graag dat wij daar patent op hebben, die grond bezitten, ja dat wij zelf dat land zijn, waarin de waarheid, het verlossende woord zijn intree al hééft gedaan. Jezus lijkt ons, een hoofdstuk verder in het evangelie van Lukas, van dit geloof af te willen helpen, wanneer hij zegt: 'ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen; maar wie zijn leven verliest omwille van mij, zal het behouden.' Was de mens maar als klei, stond hij maar eens op in de morgen op zoek naar zichzelf. Maar als de mens blijft vasthouden aan zichzelf als beginpunt en als eindpunt van het bestaan, hoe kan daarin dan nog ruimte bestaan om zaad te laten uitkomen, of een woord toe te laten van buiten en een daad die draait om meer dan hij of zij alleen mogelijk te maken? Er zij licht, en er was licht. Alleen de mens lijkt zichzelf in de weg te zitten.

Maar goed, wat zijn het ook voor woorden die tot ons komen! Ze lijken van een andere wereld, maar wel degelijk bestemd voor de onze. De andere wang toekeren na een klap. Strijdvaardig zijn in geweldloosheid. Overtuigd zijn in de overwinning van het recht. Aan de kaak blijven stellen van de ongelijkheid in de wereld. Net zo lang tot degenen die kwaad doen zelf tot inkeer komen. In deze dagen zou je dan je strijdmakkers toeroepen, Alexei Navalny deed dat keer op keer: Geef nooit op! Mozes zei het iets anders in het bijbelboek Exodus, toen hij zijn volk uitzwaaide. Want zij trokken verder hun toekomst tegemoet, en dankzij hun God voorzien van alles wat er nodig was om het leven samen in te richten,

namelijk tien geboden, de tien woorden. Maar Mozes zou dat zelf niet meer meemaken, hij bleef achter, ze moesten het zelf doen. Wel drukte hij hen op het hart: 'die woorden die ik u vandaag heb meegegeven zijn heel dichtbij, u kunt ze in u opnemen en ze u eigen maken; u kunt ze volbrengen.'

Woorden die het verschil kunnen maken, het zijn er genoeg in onze wereld. Een woord dat ineens de sleutel wordt tot een andere manier van leven. Een woord dat een vastgelopen verhouding kan ontwarren. een woord dat ons de ander en onszelf met nieuwe ogen doet zien, dat ontmoeting wel mogelijk maakt en daarmee het leven. Of dat ene woord dat recht en verzoening eist, uit liefde wordt gesproken, liefde die nooit zal vergaan.

Door dit soort woorden te spreken, te zeggen wat we doen en te doen wat we zeggen worden we mens en wordt de wereld een betere plaats. En er zijn mensen die woorden als deze belichaamd hebben. Zij zijn de liefde geworden, ze maakten keuzes ondanks zichzelf en gaven hun leven. Maar hun strijd om verzoening en recht zal steeds worden overgenomen, want zo diep geworteld is die strijd. We zijn op weg als mensen, al staan we nog wel aan het begin. Maar er is hoop. Dat zit bijvoorbeeld in het verhaal over de schepping van de mens, toen God hem zocht, maar niet kon vinden. 'Mens, Adam, waar ben je?' en Adam antwoordt: 'Ik hoorde u in de tuin en werd bang, omdat ik naakt ben; daarom verborg ik mij.' De eerste mens neemt het woord, hij antwoordt en hij verantwoordt zich voor zijn gedrag. De mens is in wording. Dit is het begin van iets nieuws.

Maar, gemeente, natuurlijk komen de laatste woorden uit de mond van Navalny. Op Valentijnsdag vanuit zijn strafkolonie werd zijn laatste bericht gepubliceerd, gericht aan zijn vrouw Joelia, en het ging over zijn liefde voor haar. 'Schat, alles wat wij hebben is als in een lied: tussen ons zijn steden, de knipperlichten van vliegvelden, blauwe sneeuwstormen en duizenden kilometers. Maar ik voel dat je elke seconde dichtbij bent en ik hou steeds meer van jou.'

Al deze woorden zo dichtbij.

Amen.

Bronnen:

Martin Buber, De weg van de mens
Tom Naastepad, acht gelijkenissen
Oepke Noordmans, verzamelde werken 8

Voorbeden

Grote God

Wij danken u voor ons menszijn, voor die bijzondere vermogens als spreken,
Horen, zien en voelen, die ons in staat stellen contact te maken,
Ons te verbinden met elkaar.

Wij danken u dat er mensen zijn die blijven spreken,
ook wanneer hun openheid een ander niet zint.
Wij danken u voor hen die nooit opgeven,
Die hun angst weten te overwinnen, weten dat ze de waarheid aan hun kant hebben
En de steun van velen.

Wij danken u voor allen die bereid zijn achter hun muur vandaan te komen,
Een andere stem toe te laten, verder te denken dan zichzelf,
Die zich niet ingraven in hun veronderstelde gelijk.

Heer, wij vragen om steun voor de velen die hun geliefde verloren zijn
in de strijd om vrede, om vrijheid, om een beter bestaan.

Voor allen die moeten leven met een leegte naast zich,
Die iemand missen om de dagelijkse dingen mee te delen.

Wij bidden u voor deze stad, voor nieuwsgierigheid naar elkaar,
ruimte voor onze kinderen om zich te ontwikkelen,
Dat hun een toekomst geschonken wordt.

En voor ons land,
Voor respect voor elkaars doen en laten.
En voor allen die over ons zijn aangesteld.

En we noemen de namen van Louisa Harmsen en Anja de Vries
En wij bidden voor onszelf.
Heer, hoor gij dan wat ons bezighoudt in de stilte van dit uur...

En samen bidden wij de woorden die ons werden meegegeven:

Onze Vader...